

**TURUN TYÖ- JA OJENNUSLAITOKSEN SEKÄ
RANGAISTUSVANKILAN PERUSTAMISVAIHEET**
vv. 1839—1863,

Kirjoittanut VEIKKO VIRTANEN.

Ajatus rangaistuslaitoksen perustamisesta Turkuun 1800-luvun alkupuoliskolla syntyi sen johdosta, että maan silloisessa päävankilassa, Viapori-Suomenlinnassa, vallitsi pakottava ahtaus. Mainitussa linnoituksessa pidettiin tällöin keskimäärin 300—400 linnavankia ja saman verran irtolaisia eli yhteensä 600—800 miestä. Kun näin suuren miesjoukon säilyttäminen — varusväen ohella — linnoituksen holvihuoneissa oli työlästä ja kun lisäksi sopivan työn järjestäminen vangeille tuotti vaikeuksia, osoittautui välttämättömäksi ruveta sijoittamaan näitä entistä suuremmassa määrin myös muualle. Erikoisesti irtolaisten, jotka useimmissa tapauksissa oli tuomittu menettämään vapautensa pelkästään työpaikan puuttumisen takia, asema kaipasi jo inhimillisistäkin syistä parantamista. Kun irtolaisia pidettiin Viaporissa yhdessä rangaistusvankien kanssa, oli siitä seurauksena, että he joutuivat suurin piirtein samanlaiseen asemaan kuin viimeksimainitut sekä näiden siiveellisesti turmelevalle vaikutukselle alttiiksi. Näiden epäkohtien takia heräsi maamme johtavissa hallitusmiehissä ajatus erityisten ojennuslaitosten perustamisesta eri puolille maata irtolaisia varten. Tällaiset laitokset päätettiin

sen vuoksi v. 1839 perustaa Turkuun, Vaasaan, Hämeenlinnaan ja Savonlinnaan. Kahdessa viimeksimainitussa kaupungissa ne määrättiin sijoitettavaksi sikäläisiin linnoihin. Turkuun ja Vaasaan sen sijaan katsottiin olevan tarpeellista rakentaa niitä varten uudet laitokset.¹

Ahtaus Viaporissa oli niin pakottava, että Turkuun järjestettiin, jo ennenkuin uuden ojennuslaitoksen rakennustyöt oli saatu alulle, v. 1841 väliaikainen työlaitos. Se sijoitettiin sikäläiseen vanhaan linnaan ja Viaporista siirrettiin sinne irtolaisia. Hoidokkien lukumäärä oli aluksi 70—80.²

Ensimmäisiä tehtäviä Turun uuden ojennuslaitoksen perustamista silmällä pitäen oli tontin valitseminen sitä varten. Senaatin talousosasto jätti helmikuussa 1840 tämän asian läänin kuvernöörin tehtäväksi.

Seuraavan heinäkuun 25 p. lähettämässään kirjelmässä kuvernööri v. Haartman lausui mielipiteenään, että ojennuslaitos olisi sijoitettava Aurajoen rannalle sekä mahdollisuuden mukaan erilleen kaupungin muista vankiloista. Hän esitti uuden laitoksen paikaksi nk. Tiilisalia eli Sotalaisten kenttää, joka sijaitsi joen itäpuolella, lähellä kaupungin porvareiden käyttämää puutavaran varastopaikkaa. Mainitulla alueella v. Haartman katsoi olevan sen erityisen edun, että siinä oli hyviä kaivoja ja että se sijaitsi kaupungin alueella, jossa laitoksen valvonta olisi helppoa. Lisäksi oli tontin maaperä kaupunginarkkitehti P. J. Gylichin lausunnon mukaan riittävän luja kivi-rakennusta varten. Ojennuslaitoksen sijoittaminen tälle paikalle edellytti siihen rajoittuvien kolmen tontin osta-

¹ Vsv. 19/1839. — Samling af placater 17. 12. 1839, ss. 434—496.

² Vsv. 156 b/1842. — Sen. täysist. ptk. 18. 2. 1842, s. 56. — Vsv. 148 b/1843.

mista valtiolle. Yksi niistä kuului professori Bonsdorffin perikunnalle. Sillä sijaitisi hyvässä kunnossa oleva rakennus, jossa kuvernööri katsoi olevan riittävästi huoneita ojennuslaitoksen päällysmiehen ja vartijoiden asunnoiksi sekä laitoksen varastotiloiksi. Suositellessaan mainittua paikkaa ojennuslaitosta varten v. Haartman huomautti, että uuden asuinrakennuksen kustannukset nousisivat kalliimmiksi kuin Bonsdorffin perikunnan omistaman talon ostaminen.³

Senaatin talousosasto pyysi v. Haartmanin ehdotuksesta yleisten rakennusten intendenttiviraston lausunnon. Sen päällikkö Berndt Federley ilmoitti heinäkuussa 1841 lähettämässään vastauksessa yhtyvän v. Haartmanin mielipiteeseen, että ojennuslaitos olisi sijoitettava sellaiseen paikkaan, jossa viranomaiset voisivat sen toimintaa helposti ja tehokkaasti valvoa. Kuvernöörin suosittelemaa aluetta intendentti Federley piti kuitenkin vähemmän sopivana esitettyyn tarkoitukseen. Hän katsoi etenkin sen seikan, että useat kyseessäolevan alueen välittömässä läheisyydessä sijaitsevat tontit olivat rakennettuja, herättävän epäilyksiä. Federleyn mielestä oli nimittäin välttämätöntä, että ojennuslaitoksen ympärillä olisi vähintään kadun levyinen avoin alue, jotta laitosta voitaisiin helposti vartioida ja siten estää yhteyden pito hoidokkien ja ulkopuolisten henkilöiden välillä. Ojennuslaitoksen sijoittaminen tälle paikalle edellytti sen vuoksi hänen mielestään katulinjan aukaisemista sen ympäri. Federley tuli siihen lopputulokseen, että ojennuslaitosta varten olisi ehkä löydettävissä sopivampi tontti jostakin toisaalta kaupungin alueelta, ja ehdotti, että uuden esityksen tekeminen jätettäisiin lääninhallituksen suoritettavaksi yhdessä intendenttiviraston

³ Sen. KD. 226/111 v. 1840.

jonkun virkamiehen kanssa. Ojennuslaitosta varten mahdollisina tontteina Federley mainitsi seuraavat: III kaupunginosan 12 korttelin tontit 1 ja 2 (Vuorikatu N° 3 ja 5), saman kaupunginosan 8 korttelin tontit 3 ja 4 (Kivenhakkaajankatu N° 2 ja 4) sekä II kaupunginosan 11 korttelin tontit 1 ja 4 (Sirkkalankatu N° 24 ja 26).

Maaliskuussa 1842 talousosasto kehoitti kuvernööriä esittämään mielipiteensä intendentti Federleyn tekemien huomautusten johdosta sekä määräsi hänet tutkimaan, olisiko ojennuslaitosta varten osoitettavissa sellainen paikka, joka sijaitsisi lähellä sotilaskasarmeja, jossa olisi riittävästi hyvää vettä saatavissa ja jonka maaperä olisi riittävästi luja raskaita rakennuksia varten. Kysymykseen tulevina tontteina tuotiin esille Kakolan mäki ja kruunun veistämön alue.

Edellämämainitun käskyn perusteella vt. kuvernööri Anton Cronstedt suoritti heinäkuun 21 p. 1842 yhdessä kunnallisormestari Lauri Kekonin ja arkkitehti Gylichin kanssa katselmuksen ojennuslaitosta varten ehdotetuilla tonteilla.

Ensin katselmuksen toimittajat kävivät VII kaupunginosan 5 korttelin tonteilla 1 ja 4, jotka sijaitsivat nykyisten Linnan-, Puisto- ja Eerikinkatujen rajoittamalla alueella (Puistokatu N° 1 ja 3). Sanotut tontit olivatheidän mielestään ojennuslaitoksen paikaksi sopivat, mutta kun ne olivat yksityisten omistuksessa, tarvittiin varoja niiden lunastamiseen valtiolle.

Sen jälkeen käytiin Kakolan vuorella. Gaddin puutarhaan, joka sijaitsi nykyisen Puutarhakadun kohdalla, rajoittuvan kentän katsottiin olevan kyseessäolevaan tarkoitukseen kelvollisen siinä suhteessa, että sille voitiin pystyttää raskas kivirakennus ilman perustusten paaluttamista, mutta tämän paikan heikkoutena pidettiin sitä, ettei

puheenaolevalle mäelle katsottu saatavan rakennetuksi ajokelpoista tietä Linnankadulta käsin rinteeseen jyrkkyyden takia. Ajotien tekeminen sinne Sairashuoneen-, Korkeavuorenpoikkikadun- ja Pikku Korkeavuorenkadun kautta vaatisi suuria kustannuksia, ja se olisi sitäpaitsi pitkä ja mäkinen. Lisäksi olisi vesi haettava Aurajoesta, koska kaivoja ei ollut läheisyydessä. Katselmuksen toimittajien mielestä Kakolan mäki ei ollut edellämainittujen seikkojen vuoksi sopiva esitettyyn tarkoitukseen.

Sitten tutustuttiin lähellä vanhaa linnaa sijaitsevaan kruunun veistämön alueeseen. Maaperän todettiin olevan siinä niin alavan, että se oli joutunut jäidenlähdön aiheuttaman tulvan ja etelämyrskyjen aikana veden peittoon, minkä vuoksi tämä alue hylättiin ilman muuta.

Vielä suoritettiin katselmus VIII kaupunginosan 10 korttelin tonteilla 1 ja 4, jotka sijaitsivat luoteeseen karsarmien tonteista Kakolan vuoren ja siitä pohjoiseen sijaitsevan mäen välisessä notkossa (Puistokatu N° 6 ja 8). Kun Kakolan mäeltä virtasi vettä sen kautta jokeen, ei tämäkään paikka tyydyttänyt kuvernööriä ja hänen apulaisiaan. Haittana pidettiin myös sitä, että tontista kuului suurin osa nk. Rosendahlin peltoon, joka oli yksityisten omistuksessa.

Lopuksi kävivät mainitut henkilöt VII kaupunginosan 15 korttelissa, johon kuului kaksi tonttia (Eerikinkatu N° 35 ja 37). Tämän alueen takana kohosi pienehkö vuori muodostaen siihen 5—6 kyynärää korkean kallioseinämän. Maapohja kuului osaksi edellämainittuun Rosendahlin peltoon sekä vanhan asemakaavan kortteliin N° 108, mitkä olisi ollut ostettava valtiolle yksityisiltä henkilöiltä.

Aurajoen itäpuolelta II ja III kaupunginosasta ojennuslaitosta varten esitetyt tontit kuvernööri hylkäsi ilman muuta sen vuoksi, että ne sijaitsivat kaukana joesta ja so-

tilaskasarmeista. Lisäksi oli vedensaanti niillä riittämätön.

Elokuun 23 p. 1842 talousosastolle lähettämässään esityksessä kuvernööri Cronstedt ilmoitti pitävänsä VII kaupunginosan 5 korttelia sopivimpana ojennuslaitoksen paikaksi. Hän ilmoitti päätyneensä valinnassaan tähän tonttiin sen vuoksi, että se sijaitsi lähellä sotilaskasarmeja ja jokea sekä avoimen, Läntinen Esplanaadi-nimisen kentän laidassa. Maaperä oli tasainen ison kivirakennuksen pystyttämistä varten. Kaksikerroksisen rakennuksen ilmoitettiin tosin vaativan perustuksia varten paalutuksen, mutta kun tukkeja oli siihen tarkoitukseen halvalla saatavissa, niin kuvernööri katsoi paikan edullisen aseman moninkertaisesti ylittävän perustustöistä aiheutuvat kustannukset. Cronstedt kiinnitti huomiota myös siihen, että tällä paikalla oli mahdollista järjestää ojennuslaitoksen hoidokeille hyvien liikenneyhteyksien vuoksi jatkuvaa työtä. mm. tukkien sahausta laudoiksi, ja että niiden lastaaminen laivoihin oli helppoa.

Kysymys Turun ojennuslaitoksen sijoituspaikasta otettiin talousosastossa käsiteltäväksi lokakuun 4 p. 1842. Kuvernööri Cronstedtin esitys mainitun laitoksen rakentamisesta VII kaupunginosan 5 korttelin tonteille 1 ja 4 hyväksyttiin ja hänet oikeutettiin ryhtymään toimenpiteisiin niiden ostamiseksi valtiolle. Samalla jätettiin yleisten rakennusten intendenttiviraston tehtäväksi laatia piirustukset ja kustannusarvio ojennuslaitoksen rakennuksia varten.⁴

Turun ojennuslaitoksen sijoitusta koskeva kysymys ei kuitenkaan tullut tällä päätöksellä lopullisesti ratkaistuksi. Edellämainittu alue osoittautui nimittäin olevan maape-

⁴ Sen. tal. os. ptk. 4. 10. 1842, ss. 493—494.

ränsä puolesta liian pehmeä kantamaan suurta kivirakennusta. Senaatti määräsi sen vuoksi maaliskuussa 1845 kansliatoimituskunnan päällikön Lars Sackleenin ja salaneuvos v. Haartmanin valitsemaan yhdessä yleisten rakennusten intendentin kanssa sille uuden paikan.

Toukokuun 23 p. 1845 toimittamissaan katselmuksissa päättyivät edellämäin mainitut henkilöt siihen, että paras saatavissa oleva alue ojennuslaitosta varten oli Kakolan mäki.⁵ Suurimpana vaikeutena pidettiin tien rakentamista sinne Linnankadulta käsin.

Katselmuksen yhteydessä Sackleen esitti, että laitoksen päärakennuksen ulkoseinät tehtäisiin Kakolan vuoren graniitista, mikäli se olisi ilman huomattavia kustannuksia räjäytettävissä ja lohkottavissa säännöllisiin, suorakulmisiin kivipaasiin. Seinien sisäpuolelle hän kuitenkin esitti pantavaksi tiilimuurauksen. Sackleen suositteli harmaan

⁵ Kakolan mäki liitettiin kaupungin alueeseen vasta Turun palon jälkeen uuden asemakaavan vahvistamisen yhteydessä v. 1928. Kaupungin raja kulki aikaisemmin — tultaessa Turun vanhasta linnasta käsin joen vartta ylöspäin — Kakolanmäen itärinnettä pitkin nykyisen Linnankadun suunnassa Sairashuoneenkadun kulmaukseen, jossa se kääntyi kohti Puolalanmäkeä, kiersi sen kautta Aningaisten tulliin ja siitä Parkinmäen pohjoispuolitse Multavieruun. — J. W. RUUTH mainitsee, Åbo stads historia under medeltiden och 1500-talet s. 167, että Tallinmäellä, joksi Kakolanvuorta aikaisemmin kutsuttiin, kasvoi metsää vuoteen 1553, mistä lähtien siitä oli suurin osa Aningaisten ja Puolalan kylien yhteisenä karjalaitumena. Kaakkois- ja etelärinteet kuuluivat linnan hallintaan. A. M. Tallgren—Aulis Oja, Maarian pitäjän historia I s:lla 95 olevassa karttapiirroksessa, joka koskee Sydän-Maarian jakokuntia 1400-luvulta 1700-luvulle, on Kakolan mäki merkitty kuuluvaksi Iso-Heikkilään. — Vrt. Väinö Perälä, Maarian pitäjän historia II s. 137. — GYLDÉN, C. W., Plau af Åbo stad utg. 1837. — Karta öfver Åbo stad enligt gamla Plan och nya Regleringen år 1828. — WERMING, N. G., Belägenheten omkring Åbo stad 1808. Graverad af E. Åkerlund. Valtionarkiston karttakokoelmat.

kiven käyttämistä rakennusaineeksi sen kestävyuden takia ja lisäksi hän väitti, etteivät rakennuskustannukset muodostuisi täten sen kalliimmiksi, kuin jos ulkoseinät muurattaisiin poltetuista tiilistä.

Asia oli esillä talousosastossa toukokuun 25 p. 1845, jolloin päätettiin sijoittaa ojennuslaitos Kakolan mäelle ja tehdä päärakennuksen ulkoseinät graniitista. Läänin kuvernööriä kehoitettiin lunastamaan valtiolle Kakolan vuoren rinteellä Linnankadun varrella sijaitseva talo tontteineen tien rakentamista varten siitä ojennuslaitokselle. Samalla velvoitettiin yleisten rakennusten intendentti laatimaan ensi tilassa uudet piirustukset ja kustannuslaskelmat, joissa olisi otettu huomioon se seikka, että rakennuksen ulkoseinät olisivat kivistä.

Kun tällaista rakennustapaa oli siihen mennessä vain vähän käytetty ja kun rakennusaineiden hankintojen suorittamisesta ja rakennustöiden teettämisestä katsottiin aiheutuvan paljon puuhaa ja suuria vaikeuksia, talousosasto päätti asettaa mainittuja rakennustöitä johtamaan erityisen komitean. Sen puheenjohtajaksi määrättiin läänin kuvernööri ja hän sai valita siihen kaksi jäsentä. Maitun komitean tuli tehdä sopimukset rakennustarpeiden hankinnoista, järjestää rakennustöiden suorittamista koskevat urakkahuutokaupat sekä lähettää niissä tehdyt tarjoukset senaatin hyväksyttäväksi. Rakennuskomitean tuli myös huolehtia rakennustarpeiden vastaanottamisesta, tarkastaa niiden kelvollisuus sekä valvoa, että työt tehtiin huolellisesti ja määräysten mukaan. Rakennushanke tuli suorittaa loppuun viiden vuoden kuluessa. Yleisten rakennusten intendentiltä komitea saattoi pyytää toimintaansa varten apua ja mainitulle virkamiehelle myönnettiin lupa, jos asianhaarat niin vaativat, käydä paikan päällä tarkastamassa rakennustöiden edistymistä. Rakennuskomitea

oikeutettiin käyttämään apunaan myöskin kaupunginarkkitehti Gylichä hänelle suoritettavaa palkkiota vastaan.⁶

Ojennuslaitoksen rakennuskomiteaan kuvernööri kutsui jäseniksi kunnallisormestari Kekonin ja kauppaneuvos Kingelinin. Komitea pääsi aloittamaan työskentelynsä vasta elokuussa 1945, jolloin arkkitehti E. B. Lohrmanin laatimat piirustukset ja kustannusarvio valmistuivat.

Puheenaolevalle rakennushankkeelle tuottivat aluksi suurimpia vaikeuksia työvoiman huono saanti kallionlouhimistöihin. Niinpä kuvernööri Cronstedt ilmoitti senaatille maaliskuussa 1946 Turussa olevan puutetta kivityömiehistä senvuoksi, että näitä oli runsaasti työssä Skarkan linnoituksessa sekä muilla rakennustyömailla. Kivenhakkaajien palkka oli noussut tämän vuoksi huomattavan korkeaksi vaihdellen se 40:stä 68:aan hopeakopekkaan päivältä. Urakkapalkkiosta ei ollut lainkaan työvoimaa saatavissa. Cronstedt esitti tämän vuoksi, että Kakolan mäellä suoritettaviin töihin saataisiin käyttää Turun vanhassa linnassa olevia ojennusvankeja. Kun kivenloushinta oli hyvin raskasta, hän pyysi saada maksaa näille 3—4 hopeakopekkaa päivässä lisäruoan ostamista sekä työinnon kiihottamista varten.⁷

Talousoasto suostui maaliskuun 24 p. 1846 edellämäinittuun esitykseen kuitenkin sillä ehdolla, että kivityöt suoritettaisiin mahdollisuuden mukaan päiväurakkoina ja että ainoastaan siitä työstä, jonka ojennusvangit tekivät yli urakkansa, maksettaisiin ahkeruuden palkkioksi enintään kolme hopeakopekkaa päivässä.⁸

Kakolan vuorella suoritettaviin louhintatöihin ei vanhasta linnasta ollut kuitenkaan aluksi luovutettavissa kuin

⁶ Sen. tal. os. ptk. 28. 5. 1845, ss. 1422—1425.

⁷ Sen. KD. 58/89 v. 1846.

⁸ Sen. tal. os ptk. 24. 3. 1846, s. 702.

muutamia harvoja työntekijöitä. Vangeista oli nimittäin siirretty v. 1845 suurin osa Saimaan kanavan rakennustöihin, niin että jäljellä oli sanotun vuoden päättyessä ainoastaan 34. Kun näistäkin oli vielä osa sairauden tai jonkin muun syyn takia työhön kykenemättömiä, katsottiin olevan tarpeen pyytää Turkuun lisää vankeja. Niitä lähetettiin sinne lopulla vuotta 1846, jolloin vankiluku nousi 90:een.⁹ Myöhemmin tapahtui työvoiman täydennys siten, että Turusta siirrettiin työhön kykenemättömät irtolaiset Hämeenlinnaan ja lähetettiin sieltä tilalle työkuntoisia miehiä.¹⁰ Kallionlouhinnan päästyä alkuun lisääntyivät niihin käytetyt vankityöpäivät vuosi vuodelta tuntuvasti. V. 1847 tekivät vangit 5.607, v. 1848 7.414 ja v. 1848 20.872 työpäivää.¹¹

Turun työ- ja ojennuslaitoksen päärakennus valmistui vuoden 1853 alussa. Helmikuun 11 p. sanottuna vuonna valittiin laitoksen päällysmieheksi nimismies Johan Fagerroos ja seuraavan heinäkuun alussa voitiin toimeenpanna sinne hoidokkien siirto vanhasta linnasta. Päällysmies Fagerroos pääsi kuitenkin muuttamaan työlaitoksen päärakennuksessa sijaitsevaan asuntoonsa vasta lokakuun alussa 1854.¹²

Kolmikerroksisen, yli 130 metriä pitkän, renesanssityylisen graniittipalatsin rakentaminen Kakolan mäelle oli sen ajan olosuhteisiin katsoen erittäin huomattava ja suuruusuntainen rakennushanke. Korkealla, yli koko kaupungin näkyvällä paikallaan se muodosti aikanaan, niinkuin vielä nytkin, erään Turun kaupunkikuvan keskeisimpiä näkymiä.

⁹ Sen. täysist. ptk. 1. 10. 1846, s. 341.

¹⁰ Sen. täysist. ptk. 12. 6. 1847, ss. 608—610.

¹¹ Vsv. 424/1848, 501/1851 ja 427/1850.

¹² NYBERG, VIHTORI, Turun kuritushuone 1853—1903. Suomen Vankeinhoitomiesten Yhdistyksen Muistoonpanoja 1903, XX, ss. 3—4.

Turun työ- ja ojennuslaitoksen toiminta muodostui uusissa suojissa hyvin lyhytaikaiseksi. Itämaisen sodan syttymisen jälkeen englantilaiset laivasto-osastot pommittivat rannikkokaupunkejamme ja vankeja ryhdyttiin sen vuoksi siirtämään niistä sisämaassa sijaitseviin laitoksiin. Niin tehtiin myös Turussa. Täten vapautuneisiin ojennuslaitoksen huoneisiin majoitettiin sotaväkeä kaupungissa raivoavan ruttotaudin takia. Vuoden 1854 lopussa oli Turun ojennuslaitoksessa hoidokkeja ainoastaan 16 ja seuraavana vuonna tyrehtyi sen toiminta kokonaan, kun viimeisetkin siellä säilytetyt ojennusvangit päästettiin toukuussa 1855 annetun keisarillisen armahduksen nojalla vapaaksi. Työlaitoksen rakennukset jäivät tämän jälkeen vielä muutamiksi vuosiksi sotaväen käyttöön.

Itämaisen sodan päätyttyä alkoi vankien siirtäminen sisämaan vankiloista takaisin rannikkokaupungeissa sijaitseviin rangaistuslaitoksiin. Prokuraattori C. E. Gadd sai tässä tarkoituksessa v. 1858 tehtäväkseen tutustua eri rangaistuslaitoksissa vallitseviin olosuhteisiin. Maaliskuussa sanottuna vuonna hän kävi yhdessä lääninarkkitehti G. T. Chiewitzin kanssa Turun työ- ja ojennuslaitoksessa. Käyntinsä perusteella antamassaan kertomuksessa Gadd mainitsi, että puheenaoleva laitos oli rakennettu joitakin vuosia sitten kivistä erittäin huolellisesti 150—160 ojennusvankia varten sekä huomautti, että sen rakennuskustannukset olivat nousseet poikkeuksellisen kalliiksi. Työlaitoksen rakennuksen hän mainitsi olevan 3-kerroksisen palatsin, jossa oli useita vankien yhteishuoneita ja työsaleja sekä kirkko ja sairaala. Prokuraattori Gadd ilmoitti käsityksensä, että jos varsinaisten yhteishuoneiden lisäksi muutamia työsaleja ryhdyttäisiin käyttämään asuinhuoneina, niin rakennukseen voitaisiin saada järjestetyiksi tilat ainakin 260 vangille sekä lisäksi laitoksessa tarpeelli-

selle sotilasvartiostolle. Päärakennuksen lisäksi oli Kakkolanmäen työ- ja ojennuslaitoksessa Gaddin käynnin aikana laudoista tehty varastorakennus, kivistä tehty leivintupa, jossa oli neljä huonetta, käymälärakennus ja kaksi kivistä pajarakennusta, joista toinen voitiin Gaddin mielestä sopivasti muuttaa saunaksi, sekä puusta rakennettu talli vauvajoineen kahdelle hevoselle. Prokuraattorin kertomuksessa mainittiin vielä, että laitosta ei ollut ympäröity aitauksella ja että päärakennuksen toisen ja kolmannen kerroksen ikkunat olivat ilman kaltereita.¹³ Tarkastuskertomuksessaan lausui prokuraattori Gadd käsityksensä, että Turun työ- ja ojennuslaitoksen toiminta voitaisiin kokonaan lopettaa ja sijoittaa sen rakennuksiin rangaistusvankila, jollaisen tarve oli maassa pakottava.¹⁴

Senaatti yhtyi Gaddin esitykseen ja alisti asian hallitsijan ratkaistavaksi. Tämä määräsi tammikuun 8/20 p. 1859 Turun työ- ja ojennuslaitoksen rakennukset luovutettaviksi rangaistusvankilan käyttöön, johon sijoitettaisiin linnanvankeuteen tuomitut rikoksenteijät Turun, Uudenmaan, Hämeen ja Vaasan lääneissä. Muusta osasta Suomea oli rangaistusvangit lähetettävä Käkisalmen entiseen linnoitukseen perustettavaan vankilaan. Irtolaiset taas määrättiin sijoitettavaksi koko maasta Hämeenlinnassa toimivaan Kruunuporin työlaitokseen.

Turun rangaistusvankilan perustamista koskevat toimenpiteet jätettiin tämän jälkeen prokuraattorinviraston valmisteltaviksi. Helmikuussa 1859 lähettämässään kirjelmässä prokuraattori Gadd ilmoitti senaatille, että hänen mielestään työlaitoksen päärakennukseen voitiin saada järjestetyksi asuin- ja työhuonetilat 180—200 vangille.

¹³ Sen. KD. 129/29, 507/51 v. 1858. — Kkk. 207/1858.

¹⁴ Prok. kirjekons. 30. 4. 1858 N:o 125.

Vartijoita hän arvioi tarvittavan 14—15. Lääkärin ja saarnaajan tehtävät Gadd katsoi voitavan jättää joittenkin kaupungissa asuvien henkilöiden hoidettavaksi. Aitauksen rakentamista vankilan ympäri hän piti tarpeellisena ja ehdotti, että ulkovartiointia varten sijoitettaisiin laitokseen vähintään 100 miestä käsittävä sotaväenosasto.¹⁵

Prokuraattorin lausunnon perusteella senaatin täysistunto jätti maaliskuun 7 p. 1859 talousosaston tehtäväksi ryhtyä valmistaviin toimenpiteisiin sekä Turun että Käkisalmen vankiloiden saattamiseksi toimintakuntoon.¹⁶

Marraskuussa 1859 talousosasto ilmoitti, että Turun työ- ja ojennuslaitoksen entisiin rakennuksiin saatiin järjestetyksi tilat yhteensä 352 vangille. Kun näiden lukumäärä ei kuitenkaan ollut edellisinä vuosina ylittänyt 284:ää ja kun sitäpaitsi osaa rangaistusvangeista pidettiin rautatie- ja muissa yleisissä töissä, niin talousosasto katsoi, että kaikki rangaistusvangit koko maasta saataisiin mahtumaan Turkuun perustettavaan vankilaan, ja että Käkisalmea ei tarvittaisi lainkaan tähän tarkoitukseen. Täysistunto yhtyi kannattamaan tätä käsitystä ja helmikuun 10/22 p. 1860 tapahtuneessa esittelyssä keisari antoi hyväksymisensä senaatin esitykselle.¹⁷

Seuraavina vuosina suoritettiin Kakolan rakennuksissa erinäisiä korjaustöitä sen toimintakuntoon saamista silmälläpitäen. Niinpä rakennettiin ympärismuuri, tasoitettiin aluetta ja vahvistettiin ikkunoita rautaristikoilla. Näitä töitä varten siirrettiin sinne Viaporista keväällä 1862 joukko vankeja.¹⁸ Marraskuun alkuun 1862 mennessä olivat puheenaolevat korjaus- ja muutostyöt edistyneet niin pitkälle, että Turun läänin maaherra saattoi ilmoittaa se-

¹⁵ Prok. kirjekons. 26. 2. 1859 N:o 79.

¹⁶ Sen. täysist. ptk. 7. 3. 1859, s. 295.

¹⁷ Sen. täysist. ptk. 28. 11. 1859, ss. 1499—1906. — Vsv. 55/1860.

¹⁸ Sen. täysist. ptk. 14. 4. 1862, ss. 328—329.

naatille suorittaneensa sinne vankien siirron Turun linnasta. Tämän jälkeen jätettiin prokuraattorin tehtäväksi lähettää Turkuun myös Viaporissa olevat 50 vankia siinä järjestyksessä kuin pimeän vuodenajan vallitessa oli mahdollista.¹⁹

Huhtikuussa 1863 ilmoitettiin Turun rangaistuslaitoksen olevan täysin kunnossa ja voivan vastaanottaa siitä lähtien kaikki sinne kuuluvat rikoksente kijät.²⁰ Tämän johdosta senaatti määräsi, että ne Viaporissa olevat vangit, joiden rangaistusaika jatkui yli seuraavan lokakuun 1 päivän sekä lisäksi kaikki Turun ja Porin läänistä kotoisin olevat rikoksente kijät oli rangaistusajan päättymisestä riippumatta siirrettävä seuraavan toukokuun aikana Turkuun.²¹ Turun rangaistusvankilan perustamisvaiheen voi katsoa päättyneen tähän ja laitoksen päässeensä silloin säännöllisen toiminnan alkuun.

Rangaistuslaitoksen perustaminen Turkuun viime vuosisadan puolivälissä oli merkkitapaus maamme vankeinhoitolaitoksen historiassa. Viapori-Suomenlinnan linnoitus, jonka holvihuoneissa siihen asti oli säilytetty suurin osa maamme rikoksente kijöistä ja irtolaisista, vapautui nyt tästä tehtävästään ja Turusta tuli tämän jälkeen vankeinhoidollisen toiminnan huomattavin keskus. Turussa oli tähän aikaan peräti kolme rangaistuslaitosta: vanhaan linnaan sijoitettu kruununvankila, toiseksi kehruuhuone, joka sijaitsi nykyisen suomalaisen klassillisen lyseon tontilla Linnan- ja Eskelinkadun kulmauksessa sekä kolmantena Kakola, joka — kuten olemme osoittaneet — toimi aluksi irtolaisten työlaitoksena ja vuodesta 1860 lähtien rangaistusvankilana.

¹⁹ Sen. täysist. ptk. 24. 11. 1862, s. 882.

²⁰ Prok. kirjekons. 31. 3. 1863 N:o 107.

²¹ Sen. täysist. ptk. 13. 4. 1863, s. 300.